

MEDIA MAKONIDA SUN'IY INTELLEKT, INNOVATSION IMKONIYATLAR VA IJTIMOIIY OQIBATLAR

Cho'liiyev Shoxrux Ibadullayevich

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti,

Toshkent, O'zbekiston

chuliyevshohruh@gmail.com

ORCID: [0000-0003-0935-1774]

Annotatsiya: Ushbu tezis media makonida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalaridan foydalanish natijasida yuzaga keladigan innovatsion imkoniyatlar va ularning ijtimoiy oqibatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Media makoni an'anaviy OAV, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli platformalar va yangi media formatlarini o'z ichiga olgan dinamik muhit sifatida qaraladi. Tadqiqotning nazariy asosini kommunikatsiya, jamiyat va texnologiya o'rtasidagi o'zaro ta'sirga bag'ishlangan ilmiy ishlar tashkil etadi. Metodologik jihatdan, holatlar tahlili, tizimli qiyosiy tahlil va mantiqiy tahlil usullari qo'llangan. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, SI media makonida kontentni shaxsiylashtirish, avtomatik moderatsiya, ma'lumotga asoslangan jurnalistika va kreativ vositalar sifatida qo'llash orqali mislsiz imkoniyatlar ochadi. Biroq, ushbu imkoniyatlar "filtr pufagi" (filter bubble) effekti, algoritmik tarafkashlik, yirik texnologiya kompaniyalarining hokimiyatining markazlashuvi va mehnat bozoridagi strukturaviy o'zgarishlar kabi chuqur ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqaradi. Xulosa qilib aytganda, SI taraqqiyotining ijobiy yo'nalishini saqlab qolish va uning salbiy ijtimoiy ta'sirlarini kamaytirish uchun shaffof va mas'uliyatli algoritmlarni talab qilish, media va SI savodxonligini oshirish, mustahkam tartibga solish mexanizmlarini joriy etish va kadrlar tayyorlash siyosatini qayta ko'rib chiqish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: media makoni, sun'iy intellekt, innovatsion imkoniyatlar, ijtimoiy oqibatlar, filtr pufagi, algoritmik tarafkashlik, media savodxonligi.

Abstract: This thesis is devoted to the analysis of innovative opportunities and their social consequences arising from the use of artificial intelligence (AI) technologies in the media space. The media space is considered as a dynamic environment that includes traditional media, social networks, digital platforms, and new media formats. The theoretical basis of the research consists of scientific works devoted to the interaction between communication, society, and technology. Methodologically, case study analysis, systematic comparative analysis, and logical analysis methods were used. The study shows that AI opens up unprecedented opportunities in the media space through personalization of content, automatic moderation, data-driven journalism, and use as creative tools. However, these opportunities also give rise to profound social problems such as the filter bubble effect, algorithmic bias, centralization of power of large technology companies, and structural changes in the labor market. In conclusion, it is emphasized that to maintain the positive direction of AI development and reduce its negative social impacts, it is necessary to demand transparent and accountable algorithms, increase

media and AI literacy, introduce robust regulatory mechanisms, and revise personnel training policies.

Keywords: media space, artificial intelligence, innovative opportunities, social consequences, filter bubble, algorithmic bias, media literacy.

Аннотация: Данная тезис посвящена анализу инновационных возможностей и их социальных последствий, возникающих в результате использования технологий искусственного интеллекта (ИИ) в медиапространстве. Медиапространство рассматривается как динамическая среда, включающая традиционные СМИ, социальные сети, цифровые платформы и новые медиаформаты. Теоретическую основу исследования составляют научные работы, посвященные взаимодействию между коммуникацией, обществом и технологией. Методологически использованы методы кейс-стади, системного сравнительного анализа и логического анализа. Исследование показывает, что ИИ открывает беспрецедентные возможности в медиапространстве через персонализацию контента, автоматическую модерацию, дата-журналистику и использование в качестве креативных инструментов. Однако эти возможности порождают и глубокие социальные проблемы, такие как эффект «пузыря фильтров» (filter bubble), алгоритмическая предвзятость, централизация власти крупных технологических компаний и структурные изменения на рынке труда. В заключение подчеркивается, что для сохранения позитивного направления развития ИИ и снижения его негативных социальных воздействий необходимо требовать прозрачных и подотчетных алгоритмов, повышать медиа- и ИИ-грамотность, вводить надежные механизмы регулирования и пересматривать политику подготовки кадров.

Ключевые слова: медиапространство, искусственный интеллект, инновационные возможности, социальные последствия, пузырь фильтров, алгоритмическая предвзятость, медиаграмотность.

Kirish

Media makoni zamonaviy jamiyatdagi asosiy kommunikatsiya va ma'lumot almashish muhitiga aylanib bormoqda. U nafaqat an'anaviy radio, televideniye va matbuotni, balki ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, podkastlar, video hostinglar va virtual hamda kengaytirilgan haqiqat platformalarini ham o'z ichiga oladi. Sun'iy intellekt (SI) ushbu murakkab va o'zaro bog'langan makonning har bir qatlamiga kirib, uning mazmunini, shakllarini va foydalanuvchi tajribasini tubdan o'zgartirmoqda.

SI media sohasiga kontentni avtomatik yaratish va shaxsiylashtirishdan tortib, auditoriya xatti-harakatlarini bashorat qilish va platformalarni boshqarishgacha bo'lgan innovatsion imkoniyatlar olib keldi. Biroq, texnologik taraqqiyotning ijtimoiy oqibatlar har doim bir xil ijobiy bo'lmaydi. SI tizimlari va algoritmlarining tobora kuchayib borayotgan ta'siri yangi ijtimoiy qiyinchiliklar -- axborot kamsituvchiligini (information inequality) kuchaytirish, jamoat muhokamasini qutblashtirish, shaxsiy hayot maxfiyligini buzish va mehnat bozorida strukturaviy o'zgarishlarni keltirib chiqarish xavfini oshiradi.

Ushbu tezisning maqsadi media makonida SI integratsiyasining keltirib chiqarayotgan asosiy innovatsion imkoniyatlari va ularning ijtimoiy, madaniy, etik oqibatlarini o'rtasidagi murakkab munosabatni tahlil qilish, shuningdek, ushbu jarayonni inson manfaatlarini va ijtimoiy adolat asosida tartibga solish zarurligini asoslashdan iborat.

Material va usullar

Tadqiqotda media makoni, texnologiya va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirga bag'ishlangan nazariy ishlar, shuningdek, SI ning amaliy qo'llanilishi haqidagi hisobotlar va statistik ma'lumotlar asosiy manba sifatida xizmat qildi. Tadqiqotning amaliy qismi quyidagi usullar yordamida amalga oshirildi:

1. Holatlar tahlili (Case study): SI media makonida qanday amalda qo'llanilayotganligini ko'rsatish uchun xalqaro va mahalliy amaliy misollar chuqur o'rganildi. Bunga Facebook, YouTube, TikTok kabi platformalarning tavsiya algoritmlari, The Guardian yoki Associated Press kabi nashriyotlarning avtomatik yangiliklar generatsiyasi loyihalari va O'zbekistonda amalga oshirilayotgan raqamlashtirish tashabbuslari kiradi.

2. Tizimli qiyosiy tahlil: Turli turdagi media platformalarda (ijtimoiy tarmoqlar, yangiliklar agregatorlari, onlayn video xizmatlar) SI qo'llanilishining o'ziga xos xususiyatlari, ularning foydalanuvchilarga ta'siri va boshqaruv modellari solishtirildi.

3. Mantiqiy va konseptual tahlil: "Filtr pufagi", "algoritmik jamoat", "ma'lumotli monopoliya" kabi kalit tushunchalar tahlil qilindi va ularning media makonidagi ahamiyati ochib berildi.

4. Kelajakni prognozlash: Mavjud tendensiyalar asosida SI texnologiyalarining kelajakda media makoniga qanday ta'sir ko'rsatishi, qanday yangi imkoniyatlar va tahdidlarni keltirib chiqarishi mumkinligi bo'yicha tahminlar ishlab chiqildi.

Natijalar va muhokama

1. Media Makonidagi Asosiy Innovatsion Imkoniyatlar

Tadqiqot SI ning media makonida quyidagi sohalarda sezilarli innovatsiyalarni amalga oshirish imkonini berishini ko'rsatdi:

- **Kuchli shaxsiylashtirilgan foydalanuvchi tajribasi (Hyper-Personalization):** AI algoritmlari har bir foydalanuvchining ko'rish tarixi, layklari, sharhlari va hatto platformada o'tkazgan vaqtini tahlil qiladi. Natijada, har bir foydalanuvchi uchun unik, uning qiziqishlariga mos keladigan yangiliklar oqimi, video tavsiyalari va reklama xabarlarini yaratiladi.

- **Kreativlik va ijodiy jarayonlarni qo'llab-quvvatlash:** SI professional kontent yaratuvchilar uchun kuchli yordamchi vosita sifatida xizmat qiladi. Matn generatsiyasi, tasvir yaratish, musiqa bastalash, video tahrirlash va hatto ssenariy yozishda yordam beradigan vositalar kreativlik chegaralarini kengaytiradi.

- **Ma'lumotga asoslangan jurnalistika va chuqur tahlil:** SI yirik ma'lumotlar to'plamlarini (masalan, moliyaviy hisobotlar, sud hujjatlari, ijtimoiy tarmoq ma'lumotlari) tezda tahlil qilish, naqshlarni aniqlash va avtomatik hisobotlar

yaratish orqali jurnalistlarga murakkab voqealar haqida yangi va chuqurroq tushuncha beradi.

- **Real vaqt rejimida kontent moderatsiyasi:** SI, tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) va kompyuter ko'rish (computer vision) texnologiyalari yordamida, zararli kontentni (nafratga asoslangan nutq, zo'ravonlik tasvirlari, dezinformatsiya) real vaqt rejimida aniqlash va olib tashlash imkonini beradi.

2. SI imkoniyatlarining ijtimoiy oqibatlari

Yuqoridagi imkoniyatlar bir qator murakkab ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqarmoqda:

- **"Filtr pufagi" (Filter Bubble) va jamiyatning qutblanishi:** Juda qattiq shaxsiylashtirilgan algoritmlar foydalanuvchilarni faqat o'zlarining mavjud e'tiqod va qiziqishlarini tasdiqlovchi kontent bilan ta'minlashi mumkin. Bu foydalanuvchini turli nuqtai nazarlar, yangi g'oyalar va qarama-qarshi fikrlar bilan tanishish imkoniyatidan mahrum qiladi. Natijada, fikrlar qutblanadi, jamiyatdagi bo'linishlar chuqurlashadi.

- **Algoritmik tarfakashlik va kamsitishning kuchayishi:** Agar SI tizimlari tarixiy ma'lumotlar asosida o'rgatilsa, ular jamiyatdagi mavjud irqiy, jinsiy, yosh yoki iqtisodiy kamsitishlarni aks ettirishi va mustahkamlashi mumkin. Media kontekstida bu ayrim demografik guruhlarining kontentda yetishmasligiga olib kelishi mumkin.

- **Yirik texnologiya kompaniyalarining hokimiyatining markazlashuvi:** Media makonini boshqaradigan asosiy platformalarning aksariyati (Meta, Google, ByteDance) yirik xalqaro texnologiya kompaniyalari tomonidan nazorat qilinadi. Ushbu kompaniyalarning SI tizimlari va algoritmlari ustidan to'liq nazorati jamoatchilik fikrini shakllantirishda kuchli vositaga aylanishi mumkin.

- **Mehnat bozoridagi strukturaviy o'zgarishlar:** SI kontent yaratish, tarjima, moderatsiya va ma'lumotlar tahlili kabi vazifalarni avtomatlashtirishi mumkin, bu esa an'anaviy media kasblariga talabni kamaytirishi mumkin. Biroq, bir vaqtning o'zida, AI muhandislari, ma'lumotlar olimlari, SI etigi bo'yicha mutaxassislar kabi yangi kasblar paydo bo'ladi.

Xulosa

Media makonida sun'iy intellekt integratsiyasi - bu ijobiy imkoniyatlar va salbiy ijtimoiy ta'sirlar o'rtasidagi murakkab muvozanatni talab qiladigan transformatsion jarayondir. Bir tomondan, SI kontent yaratish, tarqatish va shaxsiylashtirishda ajoyib imkoniyatlar ochadi, foydalanuvchi tajribasini yaxshilaydi va media sanoatining samaradorligini oshiradi. Ikkinchi tomondan, u jamiyat oldiga algoritmlarning shaffofligi va mas'uliyati, axborot ekologiyasi, "filtr pufagi" effekti, monopolistik tendensiyalar va mehnat bozoridagi o'zgarishlar kabi murakkab muammolarni qo'yadi.

Ushbu qarama-qarshiliklarni bartaraf etish va SI imkoniyatlaridan insoniyat manfaatlariga xizmat qilish uchun foydalanish uchun quyidagi yo'nalishlarda chora-tadbirlar ko'rilishi zarur:

- 1. **Shaffof va mas'uliyatli algoritmlarni talab qilish:** Media platformalari o'zlarining tavsiya algoritmlari qanday ishlashi, qanday ma'lumotlardan

foydalanishi va qanday tarafkashliklarga olib kelishi mumkinligi haqida ochiq ma'lumot berishi kerak. Mustaqil audit va tekshiruv mexanizmlari joriy etilishi lozim.

2. Media va SI savodxonligini oshirish: Jamoatchilik, ayniqsa yoshlar, nafaqat an'anaviy media, balki SI asosida yaratilgan kontentni tanqidiy baholay olish, algoritmlar qanday ishlashini tushunish va shaxsiy ma'lumotlarini qanday himoya qilishni bilishi kerak. Bu bilimlar maktab va oliy ta'lim dasturlariga kiritilishi zarur.

3. Milliy va Xalqaro tartibga solish doirasini ishlab chiqish: SI-ning media sohasida qo'llanilishini tartibga soluvchi qonunlar va qoidalar, jumladan, ma'lumotlar maxfiyligini himoya qilish, deepfake-larni belgilash va cheklash, raqobatni saqlab qolish va platformalar mas'uliyatini oshirish uchun mo'ljallangan choralar ishlab chiqilishi kerak.

4. Prognozli kadrlar siyosatini amalga oshirish: Ta'lim muassasalari va korxonalar kelajakdagi mehnat bozori uchun zarur bo'ladigan yangi ko'nikma va malakalarni (masalan, AI bilan hamkorlikda ishlash, ma'lumotlar tahlili, raqamli ijodkorlik, tanqidiy fikrlash) rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqishlari kerak.

Xulosa qilib aytganda, media makonida SI ning kelajagi nafaqat texnologik innovatsiyalarda, balki ushbu innovatsiyalarni insonparvar, adolatli va demokratik tamoyillar asosida qanday boshqarish va tartibga solishda ham belgilanadi. Faqatgina har tomonlama yondashuv orqali biz SI imkoniyatlaridan to'liq foydalana olamiz va uning potentsial zararini kamaytira olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Techavidus. (n.d.). What is the Impact of AI in Social Media? <https://www.techavidus.com/blogs/ai-in-social-media>
2. GoBubble. (n.d.). The Impact of AI on Social Media: Challenges and Opportunities. LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/impact-ai-social-media-challenges-opportunities-gobubble-2ftue>
3. Morgan Stanley. (2025, 17-iyul). How AI Benefits-and Threatens-the Entertainment Industry. <https://www.morganstanley.com/insights/articles/ai-in-media-entertainment-benefits-and-risks>
4. Kun.uz. (2024, 9-yanvar). Sun'iy intellekt qanchalik xavfli yoki foydali? <https://kun.uz/news/2024/01/09/suniy-intellekt-qanchalik-xavfli-yoki-foydali>
5. Warren Averett. (2025, 28-aprel). AI Risk Management: Weighing the Pros and Cons of AI in Your Business. <https://warrenaverett.com/insights/ai-risk-management/>

